

Nr 331

Av fru Myrdal, *angående tillämpning av grundskolans principer på utlandssvenska barn m. fl.*

(Lika lydande med motion nr 375 i Andra kammaren)

Grundskolans genomförande enligt fjolårets riksdagsbeslut har betytt seger för principen om lika rätt för alla landets barn till det allmännas stöd för sin skolgång under de nio obligatoriska skolåren och för lika möjlighet att enligt förmåga och håg fortsätta sina studier och sin yrkesutbildning därutöver. Samtidigt som den grundläggande mänskliga »rätten till kunskap» därmed avsetts skola förverkligas, har syftet givetvis varit att sörja för att kommande generationer i vårt land skall kunna väl möta de stegrade krav som ställs på dem både i produktionslivet och i det demokratiska och kulturella medvetandet i vårt moderna samhälle.

För några mindre grupper har emellertid denna nya syn på skolans roll ännu icke kommit att medföra de förändringar som är påkallade. Detta gäller å ena sidan utlandssvenskarnas barn, å andra sidan en del till landet inflyttade språkliga eller religiösa minoriteters barn. I bägge fallen innebär deras från det typiska avvikande sociala situation vissa praktiska svårigheter som förklarar att de icke omedelbart kunnat inpassas i det nya skol-systemet. Så mycket angelägnare ter det sig nu att deras något speciella problem tas upp till utredning då den allmänna skolreformen förts i hamn.

Ingen tvekan torde böra råda om rättvisan i kravet att utlandssvenskarnas och minoriteternas barn skall ha samma rätt till grundskoleundervisning på det allmännas bekostnad som övriga landets barn. Och eftersom de befolkningsgrupper som här tagits i sikte avser att deras barn skall bli svenska medborgare och finna sin plats i det svenska samhället pekar de rena nytto- och effektivitetshänsynen i samma riktning: vårt framtidssamhälle skulle icke vara betjänt av att vissa grupper unga medborgare inte finge fullvärdiga skol- och utbildningsmöjligheter.

De svårigheter som onekligen föreligger — för utlandssvenskarnas barn av geografiska skäl, för minoriteternas barn av hänsyn till språkliga eller religiösa särintressen — skall inte förringas. Men just för att få ett praktiskt grepp om dem behövs utredning. En dylik utredning måste på ett nytt, konstruktivt sätt söka bemästra de praktiska svårigheterna och finna linjerna för att göra det svenska skolsamhället fullt funktionsdugligt även för de barn, som inte från början passar helt in i mallen för grundskolan sådan den i allmängiltiga drag linjerats upp. I varje fall borde det vara självklart att rättvisa skall kunna åvägbringas i finansiellt hänseende: des-

sa barns skolgång — om den är av godtagbar kvalitet — bör kunna påräkna det offentliga stöd i samma utsträckning som grundskolans barns, d. v. s. fri undervisning av kompetenta lärare, fri undervisningsmateriel etc. i lika utsträckning. Men önskvärt är att även en viss institutionell nydaning utredes, då det givetvis är av samma värde för dessa barn som för majoriteten svenska barn att det offentliga skolväsendet tar ansvar inte bara för skolkostnaderna utan även för skolundervisningens kvalitativa ändamålsenlighet. En verklig engångsupprustning på detta hittills eftersatta område är vad som behövs och vad som motiverar en utredning i ett principiellt, systematiskt sammanhang. Det är min förvissning att sådana särskilda insatser eller sådana delreformer i vårt skolväsen, som må föranledas av specialhänsyn till barn i vissa icke helt typiska sociala situationer, även skall tjäna till att allmänt berika skolväsendet. Antydningar därom, liksom en kort översiktlig kartläggning av de problem som möter, framlägges i det följande, ehuru givetvis — i avsaknad av den nu begärda utredningens resultat — icke med anspråk på fullständighet utan endast såsom exempel.

Utlandssvenska barns skolgång

Våra utlandssvenskars antal stiger i takt med våra exportindustriers erövrande av nya marknader, med antalet specialister som från svensk sida ställs till förfogande för internationellt biståndsarbete och med utvidgandet över huvud taget av svensk verksamhet utomlands. Även om en viss rörelse i motsatt riktning förekommer, i det att antalet missionärer i en del länder minskar, bör vi för framtiden räkna med en nettoökning i antalet utlandssvenska familjer. Detta är en utvecklingstendens som allmänt bejakas i vårt land. Men det blir då också ett samhälleligt intresse att dessa familjers skolbehov tillgodoses.

Detta har ofta understrukits av utlandssvenskarna själva. Utlandssvenskarnas förening har också år 1958, genom utrikesdepartementets förmedling, riktat en rundfråga till våra beskickningar för att få fram upplysningar om de utlandssvenska barnens antal, om nuvarande arrangemang för deras skolgång samt om föräldrarnas inställning till frågan om lämpligaste organiserande av denna skolgång. Huvudresultatet var, för det första, att föräldrarna allmänt önskade sådan skolutbildning för sina barn att de skulle bli goda svenskar, vidare att barnen senast vid 13—14-årsåldern ansågs böra återvända till Sverige för vissa års skolgång där, att möjligheterna att ordna privat inackordering minskar samt att befintliga internatskolor i Sverige bjuder alltför få platser och därjämte ställer sig orimligt dyra (omkring 6 000 kr. för två skolterminer per år). Enligt meddelande från föreningen har hösten 1962 ett särskilt skolutskott tillsatts under ordförandeskap av direktör Per Zethelius vid Sveriges allmänna exportförening och med representanter för skolväsendet och yrkesutbildningen för att bereda ärenden, som berör utlandssvensk ungdoms utbildning på olika nivåer. Detta privata initiativ till utredning, som bör hälsas med glädje och med vilken kontakt bör upprätthållas, kan dock givetvis, bl. a. av ekonomiska skäl,

icke helt fylla de uppgifter som en statlig utredning i frågan skulle kunna påläggas.

Såsom redan vid den privata utredningens tillsättande antyddes, är en åldersuppdelning av de utlandssvenska barnen av primär betydelse när en inventering och nyplanering av deras skolmöjligheter skall företas. För de åldersklasser som motsvarar grundskolans låg- och mellanstadium torde det allmänna önskemålet vara *skolgång på föräldrarnas utländska bostadsort, helst i svensk skola.*

På en del orter i utlandet finns svenska skolor organiserade, dock icke inordnade i det allmänna skolväsendet. Skolöverstyrelsen redovisar ett drygt femtontal dylika vilka är statsbidragsberättigade. För beräkning av statsbidragsbeloppen gäller numera de bestämmelser som utfärdades i k. br. 2/6 1961, innebärande i huvudsak att per småskollärartjänst utgår statsbidrag med 6 500 kronor, per annan tjänst med 10 000 kronor och för viss undervisning på realskolestadiet vid skolan i Paris statsbidrag med 13 500 till vardera två tjänster. Fördelningen av statsbidraget (inom ett anslag om 276 000 kronor) kan då uträknas enligt följande sammanställning:

Skola	Antal elever	Antal lärartjänster Folkskoll. Småskoll.	
Berlin (Svenska Victoriaförsamlingen)	6	1	—
Hamburg (Svenska klubben)	7	1	—
London (Svenska skolföreningen)	31	2	1
Paris (Svenska skolföreningen) folkskolan	21	1	1
» » » realskolan	20	2 (ak.)	—
Madrid (Svenska skolföreningen)	17	1	1
Addis Abeba, Etiopien (Föreningen Svenskar i Etiopien)	45—50	2	1
Debre Zeit, Etiopien (Föreningen Svenskar i Etiopien)	6	1	—
Asmara, Eritrea (Eritreasvenskarnas Fören.)	8	1	—
Kodaikanal, Indien (Svenska Kyrkans Missionsstyrelse)	31	2	1
Bukoba, Tanganyika (Svenska Kyrkans Missionsstyrelse)		(Statsbidrag ej begärt)	
Pointe Noire, Kongorepubliken (Svenska Missionsförbundet)	7	1	—
Nzega, Tanganyika (Filadelfiaförsaml. i Stockholm)	23	1	1
Mussoorie, Indien (Filadelfiaförsaml. i Stockholm)	8	1	—
Sagamihara, Japan » » »	21	1	1
Nimba, Liberia (Svenska Lamcosyndikatet)		(Statsbidrag ej begärt)	
Buchanan, Liberia » » »		» » »	
Kidugala, Tanganyika (Evangeliska Fosterlandsstiftelsen)	14	1	—

¹ För en fjärde lärare saknas uppgift om utbildningen.

Huvudmannaskapet för skolorna varierar; dock vilar ett stort antal på religiös grund. Detta må ha varit rimligt när en avsevärd del av de utlandssvenska barnen var barn till missionärer men är givetvis inte lika adekvat i dagens och än mindre i morgondagens samhälle. För att skolorna skall kunna motsvara grundskolan måste de givetvis helt följa dess målsättning om objektivitet i religionsundervisningen »utan att auktoritativt söka påverka eleverna att omfatta en viss åskådning».

Statsbidragen kommer att variera ganska avsevärt, om de räknas ut per barn. Icke ens lärarlönerna är helt täckta. Ett under tidigare år utgående statsbidrag om 5 000 kronor — för samtliga skolor — för undervisningsmateriel har numera indragits.

För jämställighet med övriga svenska barn, och inte minst för att tillgodose de i grundskolereformen uppställda normerna för undervisningens kvalitet, bör i första hand utredas vad det skulle innebära om det offentliga skolväsendet övertog ansvaret för svenska skolors organisation på de orter, där sådan skolgång anses böra och kunna ordnas, eller i varje fall träffade sådana föranstaltningar att lärare kunde tillsättas och avlönas, undervisningen läggas upp och övervakas, undervisningsmateriel tillhandahållas, lämplig skollokal ordnas och inredas, prov och poängsättning av fullt jämförlig karaktär administreras samt betyg med samma giltighet som vid grundskolan i Sverige utfärdas. Som ett minimum för denna reforms genomförande, eller måhända som ett första steg, synes en särskild inspektör eller konsulent för svenskstudier i utlandet med pedagogisk rådgivning som huvuduppgift böra tillsättas i skolöverstyrelsen.

I detta samband önskar jag särskilt peka på den för hela vårt skolväsende betydelsefulla ehuru marginala vinst som skulle göras därest lärarna i våra skolor finge möjlighet att under några år undervisa i utlandssvenska skolor. De skulle förkovra sina kunskaper om främmande språk och folk, vinna internationell erfarenhet och allmänt vidga sina horisonter. Enligt vad skolöverstyrelsen anfört till allmänna beredningsutskottets utlåtande 26/1960 är styrelsen sysselsatt med en utredning angående meritvärdering för dylik tjänstgöring. Men detta är givetvis inte nog; den vidare frågan om ett organisatoriskt inlemmande av dylik tjänstgöring i grundskolesystemet synes nu böra utredas.

Även för den händelse steget icke inom den närmaste framtiden komme att tagas fullt ut och sålunda utlandssvenska skolor icke inbyggas i det svenska skolväsendet, synes såväl rättvise- som effektivitetshänsynen kräva att statsbidragen generellt ökas så att samtliga de kostnader täcks som behövs för att skapa de materiella förutsättningarna att lägga undervisningen fullt ut på samma nivå som vid andra barns skolgång i hemlandet. I detta sammanhang kan citeras vad Svenska exportföreningen yttrat i en annan utlandssvensk fråga, nämligen vad gäller rösträtten, att det är tid att frigöra sig från det traditionella »mantalsskrivningstänkandet» och ge samma rättigheter åt alla svenska barn. På många utländska orter bor emellertid svenska familjer så isolerat att det inte är rationellt att tänka sig upprättandet av

särskilda svenska skolor. Alldeles speciellt kommer detta att gälla u-hjälpsexperter, som kanske endast ett par-tre år vistas utomlands. Värdet av barnens deltagande i utländsk skolgång, särskilt där undervisningen bedrivs på något av världsspråken, bör inte heller underskattas. Dock behöver, för att utlandsåren skall bli av maximalt värde för barnen och för att deras samband med den svenska skolvärlden skall upprätthållas, några relativt enkla stödåtgärder vidtagas. En kombination av pedagogisk rådgivning med undervisning per korrespondens, med hjälp av ljudband, gramfonoskivor och annan undervisningsmateriel i vissa för svenskheten särskilt viktiga ämnen bör kunna centralt administreras från skolöverstyrelsen och givetvis tillhandahållas kostnadsfritt för eleverna. Inte minst bör det system prövas med en viss handledning av föräldrarna för att dessa skall kunna övervaka sina barns svenskstudier, vilket med framgång synes ha bedrivits från vissa andra länders sida. Möjlighet att avlägga prov och få betyg i olika ämnen vid barnens hemkomst till Sverige bör även kunna ordnas mer regelmässigt än vad nu är fallet.

För utlandssvenska barn på grundskolans *högstadium*, i *gymnasium* eller *fackskolor* reser sig ett annat problem, nämligen om särskilda villkor för att underlätta skolgången i Sverige. Det bör visserligen ej förgätas att de har samma rätt som andra barn att söka inträde i dessa skolor, åtnjuta samma villkor och få samma studiebidrag. Dessutom har Svenska exportföreningen sedan 1937 en stipendiefond, varur årligen utdelas ett 80-tal stipendier, vanligen varierande mellan 1 000 och 2 000 kronor.

Det är icke undervisningen som sådan men väl vistelsen på skolort som är det för denna kategori problematiska. Den mest eftersökta lösningen har hittills varit att lita till de internatskolor som upprättats på privat initiativ. I och för sig vore det dock rimligt att i den mån internatskoleformen anses mest ändamålsenlig för vissa kategorier barn, även denna skulle beredas plats i det av det allmänna organiserade och finansierade skolsystemet; detta sagt utan någon avsikt att begränsa möjligheten för föräldrar att utan åberopande av sociala skäl placera sina barn i helt privata skolor. I den här äsyftade utredningen torde böra ingå uppgiften att analysera, huruvida det stöd till internatskolor som för närvarande utgår är mest ändamålsenligt utformat och huruvida inte dessa skolors fulla integrerande i skolväsendet, särskilt vad gäller grundskolans *högstadium* och gymnasiet, skulle vara att föredraga. Måhända skulle även ett något större antal internatskolor behöva upprättas.

Alldeles särskilt beklagligt är det att för den kvinnliga utlandssvenska ungdomen möjligheten att vinna plats vid internatskola är så hårt begränsad. Här synes tillfälle föreligga för en pionjärinsats: en statlig internatskola för flickor, avseende gymnasium och grundskolans *högstadium*, förlagd till lämplig ort som saknar gymnasium, varför ortens ungdom, inkl. den manliga, som externatselever skulle fullständiga skolmiljön. Från Mariefreds stads sida har t. ex. flera gånger önskemål uttalats och förfrågningar hos myndigheter gjorts, pekande på möjligheten att på denna lugna ort med

dess förnäma kulturmiljö, inkl. folkhögskola, Gripsholms slott med dess samlingar etc. och i nära grannskap till huvudstaden förlägga en ny skola; utom andra nödvändiga betingelser som här synes i utmärkt grad vara för handen torde lämplig statlig tomtmark kunna ställas till förfogande.

För ett stort antal utlandssvenska barn är det dock troligt att en lösning med skolhem eller skolhushåll snarare än internatskolor skall visa sig mest lämplig. Utlandssvenskarnas förening har även ådagalagt intresse för att de utlandssvenska barnen skulle förläggas till skolhem eller skolhushåll, upprättade inte enbart för dem utan jämväl för de hemmasvenska barn som har sin bostad relativt långt från skolort. Denna lösning har även varit föremål för intresserade överväganden inom Utrikesförvaltningens tjänstemannaförening. Ehuru denna del av de utlandssvenska barnens problem synes böra lösas gemensamt med andra kategoriers, vore det dock av värde att få problemet närmare belyst i den här föreslagna utredningen, detta icke minst för att det ovan citerade »mantalsskrivningstänkandet» skall kunna övervinnas och den utlandssvenska ungdomen spridas till många olika orter över landet.

Minoriteternas skolfrågor

De minoriteter som här avses är icke de s. k. autoktona d. v. s. samer och tonedalsfinnar, utan de huvudsakligen efter kriget från utlandet nyinflyttade jämte vissa andra grupper, som av religiösa eller språkliga skäl har rest krav på speciella skolformer. Den ledande principen synes böra vara densamma som sökt tillämpas i det föregående, nämligen att efter grundskolans tillkomst dess undervisning skall vara det normala för alla barn som avser att fortsätta in i det svenska yrkes- och medborgarlivet. De fördelar det allmänna bjuder bör vara lika tillmätta för alla barn. Konsekvent tillämpat skulle detta betyda att inga grupper skulle privilegieras genom statligt stöd till med grundskolan och dess överbyggnader parallella skolformer, liksom även att inga grupper skulle lämnas utan likmätigt stöd.

De på senare tid i växande omfattning hitflyttade utlänningar, som här söker sin bärgning och sin framtid, ställer emellertid särskilda problem som förtjänar att grundligt genomtänkas. Förutsättningen är hela tiden att det rör sig om barn som är svenska medborgare eller att föräldrarna avser att familjen skall kvarstanna här i landet och alltså socialt assimileras. Dessa grupper har dock vissa särintressen för bibehållandet av en del kulturella traditioner, på språklig eller religiös grund.

Endast på ett fåtal orter har dessa »minoritetsgrupper» varit stora nog att föranleda upprättandet av helt fristående skolor. De flesta av dem finns i huvudstaden, t. ex. de två konfessionsskolorna i anslutning till Mosaiska församlingen och S:t Eriks katolska kyrka, samt vissa språkskolor, såsom Estniska folkskolan och kvällsgymnasiet, Franska skolan, Tyska skolan och Engelska skolan. Av dessa har de estniska skolorna statsbidrag, Franska skolan har statsbidrag för flickskolelinjen under privatskolestadgan. Den egentliga språkskolan, Cours Français, som är en helt fransk skola, har intet

sådant stöd, liksom ej heller Engelska skolan eller Tyska skolan; den sistnämnda har dock ett antal svenska elever.

I enlighet med förestående resonemang borde antingen dessa barns skolgång integreras i den allmänna grundskolan eller statsbidraget höjas till full likvärdighet med vad andra svenska skolbarn kostar samtidigt som samma krav på undervisningens standard fullt ut upprätthålles. Av dessa bägge lösningar synes den förra vida vara att föredraga. För att då de särskilda kulturtraditionerna skall vinna tillbörligt hänsynstagande, måste en för var enskild kategori anpassad noggrann inventering göras om vilka möjligheter man inom eller vid sidan om den regelbundna skolan har att tillgodose dylika specialbehov.

En utredning om dessa skolfrågor synes högeligen påkallad, särskilt som vår arbetsmarknad räknar med ytterligare immigration för att möta bristen på arbetskraft. Utredningens datainsamling måste angripas från två håll, dels en översikt av vilka minoritetsgrupperna är, var de bor och hur deras skolgång f. n. är ordnad samt dessutom något konstaterande av vilka föräldrarnas önskemål är, i likhet med vad Utlandssvenskarnas förenings ovanstående rundfråga till beskickningarna gav vid handen, dels ock en inventering av vilken del av privatskolornas klientel som anlitar dem just på grund av språkliga eller religiösa minoritetsintressen. (Det är möjligt att denna senare kartläggning även bör omfatta de barn till svenska föräldrar, som är romerska katoliker eller mosaiska trosbekännare och som av dylik anledning placerat sina barn i ovanstående privatskolor.)

Utredningen bör emellertid ha ett praktiskt syfte och sålunda som en huvuduppgift undersöka hur förevarande grupper barns undervisningsbehov skulle kunna tillgodoses i det allmänna skolväsendet. Vissa förändringar i organisationsschemat kan komma i fråga särskilt på tvenne punkter, nämligen vad gäller dels språkundervisningen och dels religionsundervisningen.

Ur språksynpunkt kommer givetvis de skolor i en särskild kategori, där intensiv undervisning i något världsspråk ges. Det kan väl tänkas vara ett allmänt intresse att inom vårt skolväsandes ram ha skolformer där sådan mer internationellt betonad undervisning tillhandahålles. Särskilt torde detta gälla Franska skolans gymnasium, som borde te sig som en omistlig del i ett någorlunda fritt organiserat skolväsende, möjliggörande intensiva studier i det eljest relativt eftersatta franska språket. I och för sig skulle dess övertagande som stallig skolform — alltså även öppen på andra villkor än nu — te sig ändamålsenlig; de praktiska problemen behöver dock grundligt analyseras. För andra språkgrupper bör undersökas möjligheten att på grundskolans högstadium på vissa orter erbjuda en valfri undervisning i språk sådana som estniska, lettiska, italienska, ungerska etc., vilka ev. kunde studeras i utbyte mot det andra främmande språket (eller det tredje i gymnasiet). Ätminstone vid undervisningen i ett språk som italienskan kunde även vissa svenska barn vara intresserade att delta. Detta skulle bidra till en sådan spridning och samtidigt specialisering av språkkunskaperna, som 1946 års skolkommision gjorde sig till tolk för (SOU 1948: 27, s. 323

f.). Över huvud taget bör erinras om att de möjligheter som minoriteterna erbjuder att berika vår kulturmiljö även ur nationella synpunkter är värda att varsamt tillvaratas.

Om språkundervisning av antydd art för de språk som inte är undervisningsämnen i det allmänna skolväsendet skulle visa sig omöjlig att organisera — på grund av för litet barnantal eller andra praktiska hänsyn — bör utredas huruvida frivilliga kompletteringskurser, liknande dem som på en del orter privat ordnats för estniskans vidkommande, skulle kunna vinna statligt stöd.

Ett helt annat problemkomplex erbjuder de *religiösa* minoritetetsintressena. Det kan icke vara en rimlig lösning att på grund av dessa upprätthålla, och än mindre att finansiellt stödja fristående skolor, uppbyggda på konfessionell grund men avsedda för ungdomar som liksom grundskolans elever skall finna sin plats i det svenska samhället. Det skulle strida mot de för grundskolan fundamentala principerna och i själva verket innebära ett erkännande att den allmänna skolan är så konfessionsbunden att barn till främmande religionsutövare där icke smidigt skulle kunna integreras. Vid grundskolereformens genomförande uttalade riksdagen sig klart i fråga om målsättningen för skolans orientering av eleverna i livs- och samhällsaskådningsfrågor, därvid anslutande sig till vad särskilda utskottet sagt i sitt utlåtande nr 1/1962, där med instämmande citerats departementschefens och 1957 års skolberednings ställningstagande. Saklighet och objektivitet måste vara grundvärderingen. Detta skall även gälla kristendomsundervisningen, som skall »bedrivas så, att den inte kommer i strid med kravet på tanke- och trosfrihet. Därför skall den vara objektiv i den meningen, att den meddelar sakliga kunskaper om olika trosåskådningsars innebörd och innehåll utan att auktoritativt söka påverka eleverna att omfatta en viss åskådning». Vidare medger skollagen uttryckligen att elev i grundskolan på föräldrarnas begäran kan »befrias från att delta i undervisning i kristendoms-kunskap, om eleven tillhör trossamfund, som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning», liksom att elever allmänt »må på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling, om skäl äro därtill». Därmed borde grundskolans konfessionsfrihet vara tillräckligt garaderad.

Denna skolans målsättning kommer givetvis att än konsekventare tillämpas, ju oftare det blir nödvändigt att inom skolan och klassen taga hänsyn till oliktankande: kristendoms-kunskapen, som redan nu skall vara »objektiv», utvecklas alltmer i riktning mot religions- och livsåskådningskunskap, morgonsamlingarnas sekularisering fortskrider, och bön samt därmed jämförliga kulthandlingar inom klassens ram, som måhända ännu förekommer eftersom skollagen inte explicit förbjuder dem, försvinner alltmer. Utredningen bör kunna konstatera att toleransen mot oliktankande i skolan blir allt större, så att ingen minoritetsgrupp av denna anledning bör känna sig utesluten från grundskolan och att i själva verket samfostran av barn med olika miljötraditioner vidgar blickfältet åt internationellt håll. Eller

för att tala med departementschefen i grundskolepropositionen 1962:54: »Om skolan med vidsynthet och tolerans ger kännedom om skilda åskådningar, som rymmes inom och utom kristendomen, grundlägger den hos eleverna förståelse, aktning och respekt för oliktankande samt hjälper dem själva fram mot en personlig livsuppfattning.»

Vissa delasppekter av ovan berörda problem har tidigare tagits upp i förslag som legat på riksdagens bord, ehuru i skilda sammanhang och ej samlade till krav på en enhetlig utredning. Sålunda har 1960 motionerats om en utredning rörande stöd åt utlandssvenskarna (motionerna I: 327 av herrar Hagberg och Gustaf Henry Hansson samt II: 409 av herr Cassel m. fl.). I fråga om skolförhållandena sade allmänna beredningsutskottet i sitt av motionerna föranlåtna utlåtande, 26/1962, att skolöverstyrelsen på uppdrag av Nordiska kulturkommissionen igångsatt en utredning rörande omfattningen och arten av skolorna för svenska barn i utlandet och även hos Kungl. Maj:t anhållit om en utredning angående internatskolornas ställning. Enligt utskottets mening, som riksdagen gjorde till sin, skulle dessa utredningar avvaktas innan ytterligare utredning igångsattes. (Den förra utredningen, som avsåg att utröna möjligheten av samnordiska skolor i utlandet, har färdigställts 1960; den är relativt kortfattad och redovisar i den särskilt ställda frågan ett negativt svar. Den senare utredningen har icke igångsatts.) Allmänt önskade utskottet att de olikartade frågorna skulle upptagas till prövning vid behandlingen av de särskilda områden där de hör hemma. Med hänsyn till de förhållanden som ovan berörts synes nu allt skäl föreligga att ta upp det här angivna skolproblemet i något större sammanhang.

I fråga om språkskolorna hade allmänna beredningsutskottet 1961 i sitt utlåtande nr 21 tagit ställning till förslag om särskild utredning angående esternas skolproblem, vilket förslag utskottet icke var berett att bifalla. Liknande förslag återkom år 1962 i motion I: 518 av herrar Per-Olof Hanson och Ringaby, varvid allmänna beredningsutskottet i sitt utlåtande nr 49 avgav samma svar som tidigare. År 1962 föreslogs även statsbidrag till gymnasiet vid Franska skolan, i motion I: 53 av fröken Nordström, fru Myrdal samt herrar Hernelius och Boheman samt likalydande motion II: 77 av herr Helén m. fl. Detta föranledde statsutskottet att i sitt utlåtande nr 8 uttala önskemålet, att Kungl. Maj:t snart och helst för 1963 års riksdag skulle finna möjlighet att framlägga förslag om statsbidrag till detta gymnasium. För ett sådant har »saknats utrymme» i årets statsverksproposition för åttonde huvudtiteln. 1962 väcktes även förslag att statsbidrag skulle kunna utgå till konfessionella skolor, i motionerna I: 599 av herrar Per-Olof Hanson och Wirmark samt fröken Ljungberg och II: 730 av fru Renström-Ingenäs m. fl. Särskilda utskottet avstyrkte bifall, under hänvisning till att utskottet ansåg, i likhet med vad departementschefen anfört om s. k. nationalitetsskolor i grundskolepropositionen, att frågan om statsbidrag borde prövas med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

Den mest genomgripande diskussionen av närbesläktade problem har

rört privatskolornas ställning allmänt vid grundskolereformens genomförande. Härom hade 1957 års skolberedning gjort en rad viktiga analyser (SOU 1961: 3, s. 530—557), varvid även påpekats att för »främst barn till målsmän som på grund av arbete eller studier vistas utomlands under längre eller kortare tid» det allmänna skolväsendet passar mindre väl. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade likaledes relativt ingående behandlat privatskoleproblemet i proposition 1962: 54. Likaså gjorde särskilda utskottet i sitt utlåtande nr 1/1962 en del uttalanden i hit-hörande frågor. I inga av dessa instanser gjordes emellertid slutgiltiga ställningstaganden. Det förutsattes visserligen att någon anpassning av privatskolorna till det nya läget måste ske men ansågs också att inga kategoriska linjer i detta syfte nu borde uppdragas utan att man — efter en äskad förenkling av statsbidragsberäkningen — för en tid skulle nöja sig med att söka lösningar med hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Av skäl som flera gånger i det föregående antytts anser jag emellertid att tillfället nu är gynnsamt för att taga upp till utredning, icke privatskoleproblemet i hela dess vidd, men väl de aspekter som kan angripas från helt praktiska utgångspunkter.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning om tillämpningen av grundskolans principer på utlandssvenska barns och inflyttade minoriteters barns skolgång.

Stockholm den 25 januari 1963

Alva Myrdal

Nr 332

Av fru Myrdal, om samverkan mellan utredningar som behandlar gymnasiets och fackskolornas problem.

(Lika lydande med motion nr 376 i Andra kammaren)

Stockholm den 25 januari 1963

Alva Myrdal